

OBRAZOVANJEM DO DIGITALNE INKLUZIJE DECE SA VIŠESTRUKOM OMETENOŠĆU
Fadilj Eminović, Sanja Denić

Fadilj Eminović, Sanja Denić

OBRAZOVANJEM DO DIGITALNE
INKLUZIJE DECE SA VIŠESTRUKOM
OMETENOŠĆU

Beograd, 2013

doc. dr Fadilj Eminović, Sanja Denić

OBRAZOVANJEM DO DIGITALNE INKLUZIJE DECE SA VIŠESTRUKOM OMETENOŠĆU

Izdavač

Univerzitet u Beogradu
Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, CIDD

Za izdavača

Prof. dr Jasmina Kovačević, dekan

Glavni i odgovorni urednik

Prof. dr Mile Vuković

Recenzenti

dr Radmila Nikić, vanredni profesor Univerziteta u Beogradu,
Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
dr Gordana Odović, redovni profesor Univerziteta u Beogradu,
Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju
dr Danimir Mandić, redovni profesor Univerziteta u Beogradu,
Učiteljskog fakulteta

Dizajn korica

Mr Boris Petrović

Kompiuterska obrada teksta

Biljana Krasić

Štampa

Planeta print, Beograd

Tiraž: 300

ISBN 978-86-6203-033-7

*Nastavno-naučno veće Univerziteta u Beogradu –
Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, na sednici
održanoj 25.6.2013. godine, Odlukom br. 3/54 od 26.6.2013. godine,
usvojilo je recenzije rukopisa praktikuma "Obrazovanjem do digitalne inkluzije
dece sa višestrukom ometenošću", autora doc. dr Fadilja Eminovića i Sanje Denić,
diplomiranog defektologa-rehabilitatora somatopeda.*

© Preštampavanje, umnožavanje i kopiranje nije dozvoljeno bez
pismenog odobrenja autora.

SADRŽAJ

Predgovor.....	9
KAKO DO DIGITALNE INKLUZIJE?	11
INFORMACIONO DRUŠTVO	15
INFORMACIONA REVOLUCIJA	16
DRUŠTVENE PROMENE IZAZVANE INFORMACIONOM REVOLUCIJOM.....	17
INFORMACIONO–KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE	19
INFORMACIONO-KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE U ŽIVOTU OSOBA OMETENIH U RAZVOJU	21
Informaciono-komunikacione tehnologije u kompenzatornoj primeni.....	22
Informaciono-komunikacione tehnologije u didaktičke svrhe	23
Informaciono-komunikacione tehnologije u komunikacionoj primeni.....	23
INFORMACIONO–KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE U RADU SA DECOM OMETENOM U RAZVOJU	24
KOMPJUTERSKA TEHNOLOGIJA – UREĐAJI	27
STRUKTURA KOMPJUTERA.....	28
Ulazne jedinice	29
Izlazne jedinice	29
Ulazno-izlazne jedinice.....	29
ULAZNE JEDINICE.....	30
Tastatura	30
Uređaji za kontrolu kursora.....	30
Kompjuterski miš.....	30
„Touchpad“	31
Audio ulazni uređaji.....	32
Uređaji za prepoznavanje glasa.....	32
IZLAZNE JEDINICE	32
Monitor.....	32
Štampač	32
ASISTIVNE TEHNOLOGIJE.....	33
ASISTIVNE TEHNOLOGIJE U SLUŽBI INKLUZIJE	35
KLASIFIKACIJA ASISTIVNE TEHNOLOGIJE	36
ASISTIVNE TEHNOLOGIJE ZA PRISTUP INFORMACIONO-KOMUNIKACIONIM TEHNOLOGIJAMA	37
Tastature	38
Brejllove (Braille) tastature.....	38

Modifikovane tastature	39
Prilagodljive tastature	41
Skenirajuće (scanning) tastature	41
Alternativne tastature	41
„Chord" tastatura	42
Uređaji sa funkcijom kompjuterskog miša	43
„Trackball"	43
Simulatori kompjuterskog miša	44
„Joystick"	45
Alternativni ulazni uređaji	45
Sistem za detekciju pokreta oka – „Eye tracking sistem"	45
Uređaji za prepoznavanje govora – „Speech recognition sistem"	46
Uređaji osetljivi na dodir – „Touch screen uređaji"	46
„Data glove"	47
Input softveri	47
Softveri koji modifikuju rad tastature	47
„On screen" tastatura	47
ZNATI KAKO – „KNOW HOW"	49
POZITIVNI UTICAJI RADA NA KOMPJUTERU	50
Pozitivan uticaj na kognitivni razvoj	51
Pozitivni uticaj na socijalni razvoj	51
Pozitivni uticaj na vizuelni i motorni razvoj	52
CILJ UPOTREBE INFORMACIONO-KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE I ASISTIVNE TEHNOLOGIJE U RADU SA VIŠESTRUKO OMETENOM DECOM	53
PRILAGOĐAVANJE KOMPJUTERA POTREBAMA VIŠESTRUKO OMETENOG DETETA	57
SPOSOBNOSTI PRISTUPA – „ACCESS ABILITIES"	61
KAKO POČETI? MOTIVISANJE DETETA ZA RAD NA KOMPJUTERU	67
POZITIVNA REAKCIJA	68
SPOSOBNOST PRAĆENJA KRETANJA OBJEKTA	69
TASTERI	71
SAVLADAVANJE RADA SA TASTERIMA	73
Kako izabrati taster	73
„SWITCH PROGRESSION ROAD MAP"	75
Učini da se nešto desi!	75
Pritisni i zadrži – press and hold	76
Pritisni i pusti – press and let go	77
Pritisni ponovo – press it again	78
Uključi i isključi – turn on and off	79
Igra sa dva tastera!	80
Ovo, ono ili oba – this, that or both	80
Start i stop – start and stop	81
Jedan ili dva tastera?	81

Korišćenje jednog tastera	82
„Pop-up”	83
Pozicioniranje.....	84
Korišćenje dva tastera!.....	85
Interakcija sa objektima.....	85
Pomeri i izaberi – move and choose	85
Uvođenje formalnog skeniranja!.....	86
Pravljenje nezavisnog izbora!.....	87
Nema ničega!.....	87
Završavanje sekvence!	88
Pronađi pravu!.....	88
UREĐAJI OSETLJIVI NA DODIR – TOUCH SCREEN UREĐAJI	91
SAVLADAVANJE RADA TOUCH SCREEN UREĐAJEM	93
Hajde da učinimo da se nešto desi!	94
Usvajanje sposobnosti dodira.....	95
Naprednije ciljanje	97
Prevlačenje i spuštanje – dragging and dropping.....	98
Pravljenje nezavisnog izbora.....	99
KOMPJUTERSKI MIŠ.....	101
NAČIN KORIŠĆENJA KOMPJUTERSKOG MIŠA.....	102
NAČIN USVAJANJA RADA KOMPJUTEROM POMOĆU KOMPJUTERSKOG MIŠA.....	104
Uočavanje uzroka i posledice!.....	105
Ciljanje objekata koji se ne pomeraju	108
Ciljanje objekata koji se pomeraju	109
Klikni da se nešto desi!.....	110
Kliktanje objekata koji se ne pomeraju.....	112
Kliktanje objekata koji se pomeraju.....	114
Prevuci i ispusti – drag and drop.....	115
Klikni-pomeri-klikni – click-move-click.....	116
„EDUTAINMENT”	119
„Minimops”	122
„Interactica”	123
„Helpkidzlearn”	124
Sajt O.Š. „Miodrag Matić”	126
„Edutainment” i digitalna inkluzija dece ometene u razvoju u Srbiji.....	129
GELP	131
LITERATURA	137
PRILOG.....	145
DODATAK.....	147
INDEKS POJMOVA	149
INDEKS IMENA	151

PREDGOVOR

U trenutnom socijalnom razvoju društva znanje i informacija su glavni faktori koji omogućavaju njegov napredak i prosperitet. Informacija predstavlja socijalnu potrebu i osnovni aspekt ljudskih prava. A informaciono-komunikacione tehnologije su te koje omogućavaju i olakšavaju pristup informacijama i znanjima i kao takve one su postale sastavni deo svakodnevnog života ljudi. Revolucionarno su promenili način života, učenja, rada i zabave i nastavljaju i dalje da transformišu način interakcije ljudi u svim sferama života. Poznavanje i korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija u današnjem, savremenom svetu predstavlja jednu od osnovnih elemenata pismenosti i kulture čoveka.

Razvoj informacionog društva ima sve veći uticaj na svaki aspekt čovekovog života i informaciono-komunikacione tehnologije postaju sve pristupačnije, dostupnije i neophodne u svakodnevnim aktivnostima i ne sme se dozvoliti da bilo koja grupa bude isključena iz toga, što nameće zadatak integrisanja osoba ometenih u razvoju u trenutni način informisanja i pristupanja informacijama, odnosno nameće se zadatak digitalne inkluzije osoba ometenih u razvoju.

Primena informaciono-komunikacionih tehnologija povećava nezavisnost, omogućava integraciju i pruža jednake mogućnosti osobama ometenim u razvoju i na taj način im se omogućava inkluzija u društvo kao cenjene i poštovane članove društva.

Socijalna inkluzija osoba ometenih u razvoju ne može biti uspešno kreirana i ostvarena bez primene adekvatnih informaciono-komunikacionih tehnologija.

Za neke osobe ometene u razvoju tehnološka rešenja su jedini način koji im omogućava ispoljavanje svojih potreba, mišljenja i stavova. Njima pristupačnost informaciono-komunikacionim tehnologijama omogućava inkluziju u svakodnevni život društva i to je jedan od osnovnih i glavnih ciljeva digitalne inkluzije osoba ometenih u razvoju.

Priručnik „Obrazovanjem do digitalne inkluzije dece sa višestrukom ometenošću“ nastao je kao posledica interesovanja autora za implementaciju informaciono-komunikacionih tehnologija u radu sa decom sa višestrukom ometenošću i uviđanja da tekstova, naučnih radova, knjiga o datoj temi na srpskom jeziku skoro i da nema.

Priručnik je namenjen studentima, stručnjacima koji rade sa decom ometenom u razvoju, kao i roditeljima koji žele da se informišu i upoznaju sa:

- Pozitivnim uticajima razvoja informacionog društva na život osoba ometenih u razvoju,
- Pogodnostima i prednostima koje informaciono-komunikacione tehnologije osobama ometenim u razvoju donose u svakodnevnim aktivnostima života,
- Asistivnim tehnologijama koje se mogu naći na tržištu,
- Prvim koracima osposobljavanja dece ometene u razvoju za rad sa informaciono-komunikacionim tehnologijama,
- Resursima koji su dostupni na internetu koji će im omogućiti dalje proširivanje znanja i razvijanje ideja za rad sa decom ometenom u razvoju.

Cilj ovog priručnika je da da polazna znanja o principima, načinima i metodama uvođenja informaciono-komunikacionih tehnologija u radu sa decom sa višestrukom ometenošću, kako bi im se omogućio pristup raznovrsnijim aktivnostima svakodnevnog života i na taj način pospešio kvalitet života.

Priručnikom smo pokušali da prikazemo znanja neophodna za dalje produbljivanje ideja o:

- Važnosti omogućavanja digitalne inkluzije osoba ometenih u razvoju kako bi se omogućile jednake mogućnosti za sve,
- Ulozi informaciono-komunikacionih tehnologija za uspešno inkluzivno obrazovanje dece sa višestrukom ometenošću,
- Načinima implementacije informaciono-komunikacionih tehnologija u radu sa decom sa višestrukom ometenošću.

Autori